

CTESIAS'IN ANLATIMLARINDA NİNUS (NEMRUT)

Ercüment Yıldırım*

Özet

M.Ö. 5. yüzyılda Knidos'da doğan Ctesias, oldukça iyi bir eğitim almış ve hayatını hekimlik yaparak kazanan döneminin önemli simalarından biriydi. Yaklaşık olarak M.Ö. 400 yıllarında Pers ülkesine götürülerek kraliyet ailesine doktor olarak hizmet etmeye başlamıştır. Pers ülkesinde kaldığı dönemde yirmi üç kitaptan oluşan Asur ve Pers tarihlerini yazmıştır. Ninova kentinin kurucusu olan Ninus (Nemrut) hakkında Ctesias genişçe bahsetmiş ve onun anlatımlarını antik yazarlar tarafından sıkça kullanmıştır. Kendisinden önceki tarihçilerin eserlerinden alıntılar yaparak onların eksiklik ve yanlışlıklarını ortaya koymuştur. Ctesias'ın çalışmaları bize ulaşmasa da ondan alıntı yapan diğer Antik çağ yazarlarının eserlerinden anlatımları takip edilebilmektedir. Ctesias'ın anlatımları Hellenizm döneminden Ortaçağ'ın sonuna kadar Asur ve Pers tarihi için temel kaynak olarak görülmüştür. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren Asur kentlerinde arkeolojik kazılar yapıp çivi yazısı okunmaya başlayınca daha önceden büyük kabul gören Ctesias'ın anlatımların hatalı olduğu ortaya çıkmıştır. Ctesias'ın bahsettiği isimler ve olaylar o dönemin çivi yazılı belgelerinde rastlanmamış olması onun inandırıcılığına gölge düşürmüştür. Biz çalışmamızda antik yazarların metinlerini kıyaslayarak Ninus'un hayatındaki önemli gelişmeleri açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Ctesias, Ninus, Diodorus Siculus, Ninova, Semiramis.*

Abstract

Ctesias' Descriptions of Ninus (Nimrod)

Ctesias born in Knidos around 5 B.C. received a good education and earned his life as a medical doctor was one of the well-known figures of his time. He was taken to Persia approximately in B.C. 400. He served as a medical doctor to the royal family. During this time in Persia, he wrote a twenty-three volume book about Assyrian and Persian histories. Ninus (Nimrod), who was the founder of Ninova city, was mentioned in great deal by Ctesias expressions which were greatly cited by ancient authors. Learning from ancient authors, Ctesias accounts have been important sources to understand Assyrian and Persian histories from Hellenistic Period to the Middle Ages. Reviewing previous historians, he found great number of mistakes and shortcomings from their works. Even though Ctesias texts didn't survive to reach to our days, he was greatly influenced by the ancient authors. In the 19th century, Assyrian archaeological excavations provided us with cuneiforms. These cuneiforms challenged Ctesias accounts and disqualified many of his accounts. Great number of names and events mentioned by Ctesias were not found in those cuneiforms. This has curtailed credibility of Ctesias. By comparing texts of ancient authors, this study will try to explain important events in the life of Ninus.

Key Words: *Ctesias, Ninus, Diodorus Siculus, Nineveh, Semiramis.*

* Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş.

Giriş

M.Ö. 5. yüzyılın ortalarından sonra Küçük Asya'daki Knidos¹ kentinde doğduğu hem modern hem de antikçağ tarihçileri tarafından kabul edilen Ctesias'ın hayatı hakkında kendi yazdıklarından yapılan alıntılar dışında pek fazla bilgiye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Cnidus kenti, tarihi boyunca yetiştirdiği pek çok ünlü şahsiyetin yanı sıra ünlü ailelere de ev sahipliği yapmıştır. Ctesias da şehrin önde gelen ailelerinden biri olan Asklepiades ailesinden gelmektedir.² İyi bir eğitim aldığı düşünülen Ctesias, dönemin en saygın mesleklerden biri olan hekimlik yaparak tıp ile ilgilenmiştir. Ctesias'ın hayatının bu dönemiyle ilgili fazla bir bilgi bulunmamakta olup M.Ö. 5. yüzyılın sonlarında Pers kraliyet ailesine hizmet etmek için götürülmüştür.³

Antikçağ yazarları, Ctesias'ın Pers ülkesine nasıl gittiği ya da götürüldüğüne dair herhangi bir bilgi vermemesine rağmen günümüzdeki bazı tarihçiler, yaklaşık M.Ö. 413 yılı dolaylarında Pers merkezi yönetimine karşı ayaklanan Lidya satrapı Pissouthnes'in ordusunda Ctesias'ın gönüllü olarak hizmet ettiğini fakat ayaklanmanın başarısız olması üzerine yeni satrap Tissaphernes'e esir düştüğünü iddia etmektedirler.⁴ Ctesias, sahip olduğu tıp bilgisi ve hekimlik yeteneğinden dolayı esir düşen kişilerden üstün tutulduğu ve kendileri için faydalı olacağını düşünmüş olmalıdırlar. Ctesias bir müddet Tissaphernes'e hizmet etmiş, sonrasında da ya yeni satrapın tavsiyesi ile ya da Artaxerxes'in isteği ile Pers ülkesine götürülerek Pers hanedan ailesinin hekimlerinden biri olmuştur.⁵ Ctesias'ın Pers yönetim merkezine nasıl ve ne zaman götürüldüğü bilinmemesine rağmen Darius ve II. Artaxerxes ile ailelerinin hizmetinde bulunduğu dair bir şüphe bulunmamaktadır.

Ctesias, Diodorus Siculus'a göre⁶ hayatının on yedi yılını Pers ülkesinde geçirdiği halde yaptığı faaliyetler ve seyahatler net olarak bilinmemektedir.

¹ Muğla ilinin Datça ilçesinin 38 km. uzağında bulunan Cnidus ya da Knidos kuzeyde Ege Denizi ile güneyde Akdeniz arasındaki sınır hattının en kuzey ucundaki kara parçası olup bu nedenle önemli bir deniz ticareti rotası güzergâhı ve ticaret merkezi durumundaki liman kentidir. Kent antik dönem boyunca hem ticari zenginliği hem de bilim ve kültür merkezi olmasıyla tanınmıştır. Strabon'un anlatımına göre "*İleri gelen Cnidus'lular ise; önceleri Platon'un dostlarından biri olan matematikçi Eudoxus ilki olup sonrasında Peripatetic'lerden biri olan tarihçi Agatharchides, tanrılaştırılmış Caesar'ın üzerinde büyük etkisi olan arkadaşı Theopompus ve onun oğlu Artemidorus, oradan da Artaxerxes'e bir doktor olarak hizmet etmiş ve Assyrica ve Persica isimli eserleri yazan Ctesias gelir*". Bkz. Strab. XIV, s.2-15; Havelock 2008, s.39-55; Doğan 2008, s.51; Drake ve Rapp 2014, s.29-30.

² Nichols 2011, s. 164; Ackerknecht 1982, s. 49.

³ Stronk 2010, s. 9; Murphy 1989, s. 43; Vlassopoulos 2013 s. 52.

⁴ Brown 1978, s. 8 – 11; Cawkwell 1997, s. 118 – 121.

⁵ Eck 1990, s. 431 – 432; Marincola 2012, s. 318 – 319; Waters 2014, s. 172.

⁶ Diodorus. 2-32-4.

Kraliyet aileleri, bütün seyahatlerinde oldukça kalabalık bir hizmetkâr grubu ile yolculuk ettiklerinden; Pers kraliyet ailesinin hekimlerinden biri olan Ctesias'ın da bilinen dünyanın büyük kısmına sahip olan Pers ülkesinin neredeyse tüm önemli kentlerini ziyaret ettiğini düşünebiliriz. Artaxerxes ile birlikte Susa, Ekbatana, Persepolis, Babil gibi kentleri ziyaret ettiği bilindiği halde Hindistan'ı ziyaret edip etmediği konusunda bilgi bulunmamaktadır.⁷

Ctesias'ı günümüze kadar bilindik kılan, Pers ülkesinde kaldığı esnada yazmış olduğu "Perslerin Tarihi" ve "Hindistan'ın Tarihi" eserleridir. Ctesias'ın bu iki eseri dışında antik yazarların anlatımından anlaşıldığı kadarıyla başka çalışmaları olsa da bu çalışmalar diğerleri kadar ünlü olmamış ve alıntılanmamıştır.⁸ Ctesias'ın, "Perslerin Tarihi" isimli kitabı Asur Devleti'nin kuruluşu ile başlayıp kendisinin Yunanistan'a dönüş tarihi olan M.Ö. 398 - 397 yıllarına kadar gelir.⁹

Ctesias, kitaplarındaki olayları hem coğrafi hem de kronolojik sıralamaya dikkat ederek anlatmaya gayet etmiştir. Eserlerinde, siyasal olayların neden ve sonuçlarından çok; kraliyet ailesi içinde meydana gelen dedikodulardan ve okuyucuların ilgisini çekebilecek hikâyelerden bahsetmiştir. Bu kaynak anlatım yönünden günümüz tarihçilerinin metodolojileri ve tarih anlayışları ile bağdaşmasa da Asur ve Pers Devletleri hakkında çiviyazılı belgelerin ortaya çıkışından önce bilgi alınabilecek nadir eserlerden biri olması sebebiyle özellikle Ortaçağ'da vazgeçilmez bir eser olmuştur.¹⁰

Ctesias'ı faklı kılan bir özellik ise kendisinden daha ünlü bir tarihçi olan Halikarnassoslu Herodot'un, döneminin diğer tarihçilerinin aksine, pek çok konuda yanlışları olduğunu iddia etmesidir.¹¹ Ctesias'ın "Perslerin Tarihi" eserinin ilk üç kitabı Asur ve Babil tarihiyle başlar. Ctesias da Herodot gibi Asur ve Babil arasında bir ayırım görmemiş her ikisini ortak bir anlatımla eserine yansıtmıştır. Ctesias, Asur ve Babil tarihini anlatırken siyasal gelişmeleri ya da toplumsal olayları gerçekçi bir anlatımdan çok masalsı ve efsanevi bir tarzda yansıtmıştır. Bu durumun temel nedeni Ctesias'ın üslubunun yanlışlığı ya da doğru bilgi vermek yerine insanların duymaktan hoşlanacağı hikâyeleri anlatması olabilir.¹² Sonraki üç kitabında Med hakimiyetinin Ön Asya dünyasına yayılması; yedi, sekiz ve dokuzuncu kitaplarında Büyük Kiros'un tahta çıkışı ve iktidarının ilk yılları; on, on bir, on ikinci kitaplarında

⁷ Mousavi 2012, s.51; Dandamaev ve Lukonin 2004, s.328; Velikovskiy 1977, s.38.

⁸ Bigwood 1978, s.20-31; Parker 2008, s.28-31; Vlassopoulos 2013, s.219-220; Boiy 2004, s.70-1

⁹ Ussher 2003, s.186; Briant 2002, s.265.

¹⁰ Hornblower ve Spawforth 2012, s.396; Llewellyn-Jones ve Robson 2010, s.22-24; Stronk 2010, s.25.

¹¹ Niskanen 2004, s.48.

¹² Smith 2013, s.17-23; Schmeling 2003, s.629-631; Whitmarsh ve Thomson 2003, s.127-129.

Büyük Kiros'un Hindistan'a yaptığı seferler; on üç, on dört, ve on beşinci kitaplarında I. Darius ve Kserkses dönemi olayları; on altı, on yedi ve on sekizinci kitaplarında I. Artaxerxes ve II. Darius dönemleri ve son kitabında ise I. Artaxerxes'in Ctesias'ı batıya, evine göndermesi anlatılmaktadır.¹³ Ctesias'ın ilk üç kitabında yer alan Ninus hakkındaki anlatımlarından alıntı yapan antik yazarlarını, çalışmamızın sınırı içerisinde kalarak, makalemize dahil ettik.

1. Antik Kaynaklarda Ctesias'ın Anlatımları

Diodorus Siculus II. 1 / 4 - 8

"En eski zamanlarda Asya'nın topraklarında doğmuş yerel krallar vardı ve onlarla ilgili ne kişisel bir isim ne de kahramanlıkları akıllarda kalmıştı. Geleneksel olarak ilk tarihte ve hafızamıza ulaşan büyük işler başarmış olan Asur Kralı Ninus olmuştur ve biz şimdi onun hakkında detaylı bilgi vermeye çalışacağız. Doğal olarak o savaşçı biri ve değerli bir rakipti, ordusunu en güçlü genç erkeklerle takviye etti ve her türlü zorluğa ve savaşın tehlikelerine karşı onları uzunca bir süre boyunca eğitti. Ve kayda değer bir ordu topladığında ülkesinde pek çok cesur adamın bulunduğu Arap Kralı Ariaeus ile bir ittifak oluşturdu. Şimdi, genel olarak bu ulus özgürlüğü seviyordu ve hiçbir koşulda yabancı bir hükümdarın yönetimini kabullenmemişti; sonuçta ne Pers ne de daha sonra gelen Makedon krallarının en güçlü zamanlarında bile bu ulus köleleştirilememiştir. Arabistan ise genellikle, bir bölümünün çöllerden oluşması diğer bölümlerinin ise yalnızca yerlilerinin bildiği gizlenmiş ve birbirinden uzak kuyuların yer aldığı susuz topraklar olduğundan yabancı bir ordunun sefer düzenlemesi güçtü. Fakat Asur Kralı Ninus, Arap yöneticileri müttefik olarak yanına alarak ülkesinin üzerinde sınırları olan Babillilere karşı -henüz o zaman Babil kenti kurulmamıştı fakat Babil ülkesinin büyük kentleri vardı- büyük ordusuyla birlikte sefer düzenledi ve sonra bölgede yaşayanlara savaşın tehlikeleri konusundaki deneyimsizliklerinden dolayı boyun eğdirdi. Ele geçirdiği bölgede yaşayanlara yıllık sabit haraç verme zorunluluğu getirmesinin yanında çocukları ile birlikte ele geçirdiği kralı öldürdü."

Ctesias'ın eserlerinden en geniş ölçekte faydalanan ve alıntılar yapan antik yazarların başında Diodorus Siculus gelmektedir. Diodorus, Asur tarihinin anlatımına "En eski zamanlardan beri..." diye başlaması ve daha öncesi ile ilgili bir bilgi bulunmadığını iddia etmesinin temelinde, Asur Devleti'nin kullanmış olduğu çivi yazısının unutulmaya yüz tutması ve eski kayıtlara ulaşılabilmesi bulunmaktadır. Asur Kralı Ninus (Nemrut), Hellenistik dönemden XIX. yüzyıla kadar olan dönemde, çivi yazılı kaynaklar ortaya çıkıp Asur kral listeleri

¹³ Rapson 2011, s.83-91; Nichols 2008, s.24-46; Stronk 2010, s.12-15; Almagor 2012, s.10-12; Brown 1973, s.80-99.

çözülene kadar Asur Devleti'nin başkenti olan Ninova (Ninus'un kenti) kentinin kurucusu ve en güçlü krallardan biri olarak kabul edilmiştir. Tevrat'ın Yaratılış¹⁴ bölümünde, Ninus ya da Nemrut ismine rastlandığı gibi onun Ninova kentinin kurucusu ve pek çok kavmin de atası olduğu anlatılmaktadır.

Asur Kralı Ninus'un yaşadığı topraklar Arabistan Yarımadası'nın kuzeydoğusunu oluşturan bölgedir. Fırat ve Dicle Nehirleri günümüz Irak bölgesinin doğusunu verimli bir ova haline getirmiş olsa da batısı hala çöl görünümündedir. Asur Devleti'nin hakim olduğu dönemde bu bölgede göçebe Arami kabileler yaşadığını çivi yazılı kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bu kabileler zor çöl şartlarına alışık oldukları gibi kıtlık ve açlık gibi durumlarda hızla çölden çıkarak Fırat ve Dicle kıyısındaki kentlere ani baskınlar düzenleyip geri çöle girerek kaybolmaktaydı. Metinden anlaşıldığı kadarıyla Asur Kralı Ninus bu kabileler ile uzun ve yıpratıcı savaşlar yapmak yerine onları kendilerine bağlayarak güçlerini kullanma yoluna gitmiştir. Eskiçağlardaki bütün büyük krallar gibi Ninus da kendisine bağlı disiplinli bir ordu kurmuş, batıdaki çölden gelecek saldırıları anlaşıma yoluyla önlemiş, doğusundaki Zağros Dağları'nı da doğal bir sınır olarak gördüğünden Fırat ve Dicle Nehirlerini takip ederek güneye ilerleyerek topraklarını genişletme yolunu tutmuş olmalıdır. "Korkutma" insanları yönetmenin en kolay ve basit yöntemi olduğundan Ninus da ele geçirdiği bölgelerin krallarını ve çocuklarını öldürerek halkın ayaklanmaması için gözdağı vererek bu yöntemi en etkili şekilde kullanmıştır.

Diodorus Siculus II. 1 / 9 - 10

"Sonra büyük bir güçle Armenia üzerine ilerledi ve onun bazı şehirlerini harabeye dönüştürdü, yaşayanlarını dehşet içinde bıraktı; sonuçta onların kralı Barzanes, onunla savaşla boy ölçüşemeyeceğini anlayarak, onu hediyeler ile karşılayıp her emrine itaat edeceğini duyurdu. Fakat Ninus ona büyük âlicenaplık ile davrandı ve sadece Armenia hâkimi olarak değil aynı zamanda onun dostu olarak Asur ordusuna destek olması ve gereken malzemeleri vermesi konusunda onunla (Barzanes) anlaştı. Ve Ninus'un gücü aşamalı olarak arttı, Med ülkesine karşı bir sefer yaptı. Bu ülkenin kralı Pharnus, devasa bir güçle onu savaş meydanında karşılaşmasına rağmen yenildi ve hem askerlerinin büyük bir kısmını kaybetti hem de yedi oğlu ve karısı ile birlikte ele geçirildi, çarمیha gerilerek öldürüldü."

¹⁴ Yaratılış 10: Hamın oğulları: Kuş, Misrayim, Put, Kenan. Kuşun oğulları: Seva, Havila, Savta, Raama, Savteka. Raamanın oğulları: Şeva, Dedan. Kuşun Nemrut adında bir oğlu oldu. Yiğitliğiyle yeryüzüne ün saldı. Rabbin önünde yiğit bir avcıydı. «Rabbin önünde Nemrut gibi yiğit avcı» sözü buradan gelir. İlkın Şınar topraklarında, Babil, Ereğ, Akat, Kalde kentlerinde krallık yaptı. Sonra Asura giderek Ninova, Rehovot-ır, Kalah kentlerini ve Ninovayla önemli bir kent olan Kalah arasında Reseni kurdu. Misrayim Ludluların, Anamlıların, Lehavlıların, Naftuhluların, Patrusluların, Filistlilerin ataları olan Kasluhluların ve Kaftorluların atasıydı.

Asur Kralı Ninus, ülkesinin güney topraklarını ele geçirdikten sonra kuzeye yönelerek Armenia ve Med ülkesine ilerlemiştir. Ninus kendisine teslim olan kralları dostu olarak görmüş, kendisine karşı savaşan krallara da oldukça acımasız davranmıştır. Ctesias'ın anlatımına göre Ninus döneminde Armenia topraklarının yöneticisi olan Barzanes'in bölgedeki krallıkların en güçlüsü mü yoksa bütün krallıkların bağlı olduğu tek hâkim mi olduğu açık değildir. Yaklaşık M.Ö. VIII. yüzyıldan V. yüzyıla kadar Asur Devleti'nin kuzeydeki en büyük rakibi olan Urartu Devleti ile sonu gelmez mücadeleler yaptığını hem Asur hem de Urartu kaynaklarında açıkça görmekteyiz. Barzanes ismine Urartu ve Asur çivi yazılı belgelerinde rastlamadığımız gibi Ctesias'dan başka bu kraldan bahseden antik yazar da bulunmamaktadır. Barzanes ismi, yalnızca Ermeni tarihçiliğinin babası olarak kabul edilen ve M.S. 410-490 yılları arasında yaşayan Horenli Musa'nın (Movses Khorenatsi) "Tarih" isimli kitabının birinci bölümünde yer almaktadır. Bu eserde efsanevi kral Barzanes'in Ermeni ulusunun kurucusu ve Ermeni ulusunun isim babası olan "Aram" olduğunu iddia edilmektedir.¹⁵

Armenia Kralı Barzanes gibi Med Kralı Pharnus'un da ismi sadece Ctesias'ın eserinde geçmektedir. Asur Devleti'nin en parlak döneminde yaşayan Med Devleti tıpkı Urartular gibi dağlık bir coğrafyada yaşamaları, onların tek bir merkezden idare edilememesine sebep olduğundan birbirinden bağımsız küçük devletler halinde yönetilmeleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. Fakat Ctesias'ın belirttiği gibi tek başlarına güç yetiremeyecekleri büyük bir ordu karşısında birleşmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Ctesias'a göre Armenia Krallığı'nın sağladığı yardım ile büyüyen Asur ordusu, kendisi kadar büyük bir orduya sahip olan Med Kralı Pharnus ile yaptığı savaşı kazanmış sonucunda da Med Kralı Pharnus ailesiyle birlikte öldürülmüştür. Ctesias, Ninus'un tek bir savaş sonucunda bütün Med ülkesine sahip olduğunu iddia etmiştir. Yine de Asur etkisi zayıfladığı anda, Med ülkesi halkı birbiri ile çok sıkı bağlara bağlı olmayan, farklı kabilelerden oluşmasına rağmen fırsatını bulduğu anda Ninus'a karşı ayaklanmış olması beklenmelidir. Yine de Ninus sahip olduğu ekonomik ve siyasi gücü halk üzerinde kullanıp güçlü satraplarla hem Armenia hem de Med ülkesini kontrol altında tutmuş olduğu düşünülebilir.

Diodorus Siculus II. 2 / 1 - 4

"Ninus'un girişimleri sonucunda zenginliği arttı, Ninus, Don Nehri'nden Nil Nehri'ne kadar olan bütün Asya topraklarını yönetimi altına almak için güçlü bir istek duymaya başladı, genel bir durum olarak şansı sürekli kendisine iyi şeyler hazırlayan birisi başarılarının sürekli olacağına tutku ile bağlanır. Sonuçta, Ninus Asya ülkelerinin uluslarını boyun eğdirmek için harekete

¹⁵ Miller ve Vandome 2010, I, s.14-15.

geçtiğinde arkadaşlarından birini Med ülkesinin satrapı yaptı ve on yedi yıl içinde Hindistan ve Baktriya haricinde bütün ülkelere hakim oldu. Şimdi hiçbir tarihçi savaştığı ulusların ya da ele geçirdiği insanların sayısını kaydetmemiştir fakat biz Cnidus'lu Ctesias'ın açıklamalarındaki bilgilere göre en önemli uluslar hakkında kısa bilgi vereceğiz. Denizin üzerinde uzanan ve diğerleri ile sınırı olan topraklar, Mısır ve Fenike Ninus tarafından baskı altına alınmıştı, Coele-Suriye, Kilikya, Pamfilya, Likya ve Karia, Frigya, Lidya olup dahası Ninus'un hakimiyeti altındaki Troad, Frigya'daki Hellespont, Propontis, Bitinya, Kapadokya ve Pontus kıyılarından Don Nehri'ne kadar olan topraklarda yerleşmiş olan bütün barbar uluslar..."

Ctesias'dan alıntı yaparak anlatan Diodorus; Asur Kralı Ninus'un, Mezopotamya'nın güneyini ve Anadolu'nun güneydoğusu ile doğusunu ele geçirdikten sonra ülkesini Nil Nehri'nden Don Nehri'ne yani Mısır'dan Karadeniz'in kuzeyine kadar genişlettiğini anlatmaktadır. Bu iddianın büyük ölçüde abartılı olduğu düşünülse bile, Mezopotamya'nın tamamı Anadolu'nun ve Mısır'ın bir bölümünün Asur hakimiyetinde kaldığı inandırıcı gözükmemektedir. Ctesias, Ninus'un fetihleri konusunda abartılı bir anlatım ve efsanevi bir üslup kullansa da, bahsedilen ülkelerin Asur topraklarına komşu olması dolayısıyla ele geçirilmesi ihtimali yüksektir. Ayrıca Diodorus, Ninus'un ele geçirdiği bölgeleri Akdeniz'in kuzeyi ve güneyi olarak ikiye ayırır. Bu ayırım siyasi bir sınırlandırma olmayıp coğrafi bir isimlendirme için kullanılmıştır. Fakat bu bölgeler hakkında kullandıkları isimler, Ninus'un yaşadığı döneme ait isimler olmayıp Diodorus'un eserini yazmış olduğu dönemdeki adlandırmalardır. Diodorus alıntı yaparken Ctesias'ın verdiği o dönemki isimleri zamanına uyarlamış olabileceği gibi Ctesias'da eserinde bu isimleri kullanmış da olabilir.

Askeri olarak güçlü liderler, sosyal ve siyasal örgütlenmelerini yeteri kadar güçlendirmemeleri başarılarının kısa süreli olmasına devletlerinin de kendi ömürleri ile sınırlı kalması sonucunu ortaya çıkarır. Ctesias'ın anlatımlarından çıkarılabildiğine göre Ninus, çevresinde iyi yetişmiş ve ülkesinin topraklarını bırakabileceği dostları himaye ettiği gibi uzun seferlere gideceği zaman da onlara ülkesinin bir bölümünü emanet etmiştir. Ninova ve Asur gibi büyük kentlerde yürütülen arkeolojik kazılardan elde edilen çivi yazılı belgelere bakıldığında Asur Devleti eskiçağdaki en gelişmiş bürokrasi anlayışına ve yazılı kayıt tutma geleneğine sahip olduğunu, bağlı bölgelerdeki kralların ve yöneticilerin gönderdikleri yıllık vergiler ve karşılıklı ilişkiler düzenli olarak kayıt altına alındığından anlamaktayız. Asur Kralı Ninus'un da iyi bir bürokrasi sınıfı oluşturmuş olduğu varsayılabilir.

Diodorus Siculus II. 3 / 1 - 4

"Ondan önce hiçbir kral bu kadar büyük bir başarı elde etmemişti, Ninus oldukça ihtişamlı bir şehir kurmak istiyordu, şehir sadece dünyada yerleşilmiş en büyük şehir olmayacaktı aynı zamanda kendinden sonraki hiçbir yönetici böyle bir şehir yapamayacaktı, sonraki krallar böyle bir işi üstlense bile kolaylıkla üstesinden gelmeyecektir. Arapların kralını, savaşlardan elde edilen ganimetler ve hediyelerle onurlandırdıktan sonra ona ve yanındakilere ülkelerine dönmeleri için izin verdi. Her bölgeden işçiler ve gerekli malzemeleri toplayarak tam bir dikdörtgen şeklinde ve güçlü duvarlarla çevrili kentini Fırat¹⁶ Nehri kıyısında kurdu. Şehrin uzun kenarları yüz elli stade¹⁷ kısa kenarları ise doksan stade¹⁸ idi. Ve dahası toplam çevresi dört yüz seksen stade¹⁹ uzunluğunda idi. Şehir hem çevresinin uzunluğu hem de ihtişamlı duvarlarıyla eşsiz olduğu için (o) isteğinde hayal kırıklığına uğramadı, onun zamanına kadar hiçbir insan bunu asla yapamamıştı. Şehrin duvarları yüz fit²⁰ yüksekliğinde olup duvarların üzerinde aynı anda üç savaş arabası bir arada ilerleyebilmekteydi ve toplamda bin beş yüz hisarı vardı ve onların yüksekliği iki yüz fitti. Şehir nüfusunun çoğunluğunu Asurlular oluşturmasının yanı sıra diğer uluslardan da her kim şehirde kalmak istiyorsa gelip yerleşebilirdi. Ninus, şehre kendi ismini verdi..."

Tarih boyunca tüm büyük liderler, hem kendi toplumuna hem de egemenliği altındaki uluslara sadece askeri gücünü göstermekle kalmamış başkentlerini de güçlerine yakışır bir ihtişamlı inşa ettirmişlerdir. Ctesias'dan alıntı yaparak anlatan Diodorus; Ninus'un, Mezopotamya'nın en güçlü kralı olduktan sonra kendi ihtişamına yakışır şekilde "Ninus" ya da herkesin bildiği isimle "Ninova" şehrini inşa ettirmiştir. Günümüzdeki Musul kentinin yakınlarında ve Dicle Nehri'nin doğu kıyısında kurulmuş olan Ninova'da 1847 yılında Austen Henry Layard tarafından başlatılan kazılar, yaklaşık bir asır boyunca aralıklarla devam etmiştir. Ninova kentinin tarihi, yapılan kazılardan anlaşıldığı kadarıyla M.Ö. 6000 yıllarına kadar uzanmaktadır.²¹ Kentin düzenli ilk yerleşimi yaklaşık M.Ö. 3000 yıllarında Akadlar tarafından "Tanrıça İştâr"²²

¹⁶ Diodorus Siculus, Ctesias'dan yaptığı alıntıda, Ninova kenti Fırat Nehri'nin kenarındadır derse de yapılan kazılardan anlaşıldığına göre Ninova kenti Dicle Nehri'nin doğusunda yer alır.

¹⁷ Yüz elli stade, yaklaşık 27750 metre yapmaktadır.

¹⁸ Doksan stade, yaklaşık 16650 metre yapmaktadır.

¹⁹ Dört yüz seksen stade, yaklaşık 88800 metre yapmaktadır.

²⁰ Yüz fit yaklaşık 30 metre yapmaktadır.

²¹ Kramer 1998, s. 3 – 5; Bonom 2001.

²² Doğu Sami inancında önemli bir yere sahip olan İştâr, verimlilik, aşk ve savaş tanrıçasıdır. Akad, Babil ve Asur medeniyetlerinde büyük saygı görmüştür. Aynı tanrıça Sümerlerde ise İnanna ismi ile tapınım görmüştür.

için yapılan tapınağın etrafında gelişmeye başlamıştır. M.Ö. 2276-2261 yılları arasında hüküm süren Akad kralı Maniştuşu döneminde "İştâr Tapınağı" yeniden inşa edilmiş ve kentin çevresi düzenlenmiştir. Kent hakkındaki daha sonraki kayıt I. Şamşı-Adad dönemine ait olup yine "Tanrıça İştâr" inancı ile alakalıdır. Sonrasında iktidara gelen Asur kralları kente önem vermiş, yeni saraylar ve tapınaklar inşa ettirmişlerdir. Fakat Ninova'daki en kapsamlı yenileştirme faaliyetleri M.Ö. 704 - 681 yılları arasında hüküm süren Sanherib döneminde gerçekleşmiştir. Ninova; Pers ve Hellen hakimiyeti dönemlerinde de bölgenin en önemli kentlerinden biri olmuştur. Kentte bu zamana kadar yapılan kazılarda Kral Ninus'a ait herhangi bir yazıt ya da kayıta rastlanmamıştır. Kitabı Mukaddes'in Yaradılış bölümünde ise Ninova kentini Nemrut'un kurduğu belirtilmiştir.²³

Diodorus Siculus II. 4 / 1 - 4

"Ninus, bu kenti kurduktan sonra Baktriya üzerine bir sefer düzenledi ve orada tarihin kaydettiği kadınlar içinde en bilineni olan ve fakirlik içerisinde yüksek bir mevkie (üne) ulaşması anlatılması gereken Semiramis ile evlendi. Şu an Suriye'nin bir şehri olarak bilinen Askalon ve ondan çok uzakta olmayan derin ve büyük bir göl vardı ve balık doluydu. Bu gölün kıyısı Suriyelilerin Derketo²⁴ adını verdiği ünlü bir tanrıçanın bölgesiydi ve bu tanrıça kadın başlı fakat vücudunun geri kalanı balık halindeydi. Bölgede yaşayanların öğrendiği ve anlatılan hikaye şöyledi: Derketo, kendisini tanrıça Afrodit'e adayan Suriyeli genç ve yakışıklı bir delikanlıya ateşli bir biçimde aşık oldu ki bu olay Afrodit'in çok canını sıkmıştır, kendisini ona teslim edip ondan bir kız doğurdu fakat sonra bu günahından dolayı utanç duymaya başladı, kendisine aşık olan genci öldürdü ve çocuğu kayalık çöl bölgesine bıraktıktan sonra utanç ve kederle kendisini göle attı, vücudu bir balık formuna dönüştürüldü, bu sebepten Suriyeliler, tanrılar onu balık olarak onurlandırdığı için bu hayvandan uzak durmaya özen gösterirler. Fakat bölgede kalabalık güvercinler ve onların yuvaları vardı, çocuk şaşırtıcı ve mucizevî şekilde onlar tarafından beslendi güvercinlerin bazıları kanatlarıyla onu her taraftan kaplayarak bebeğin vücudunu sıcak tutarken diğerleri çobanları gözlemekteydi ve diğerleri çobanların yokluğundan faydalanarak gagalarında süt getirdi ve damla damla

²³ Layard 2012, s. 163 – 169; Hilprecht 2010, s. 7 – 12; DeVries 2006, s. 31 – 33.

²⁴ Derketo olarak Kuzey Suriye'de saygı gören bu tanrıça, verimli yağış getirme sıfatını taşımaktaydı. Bazı Kenan ve Fenike uluslarında "Ay" ve "Balıkçılık" konusunda da etkin görünmesine rağmen, özellikle Filistin bölgesinde dişilik özellikleri öne çıkan vücudunun üstü insan altı balık bir tanrıça olarak tanınmaktadır. Suriye bölgesinde bulunan bazı sikkelerin üzerinde yarı balık bir tanrıçanın resimlerine rastlanmıştır. Suriye kökenli bu tanrıça sonraki dönemlerde "Ay tanrıçası Artemis" ya da Roma tanrıçası "Diana Ephesus" olarak ortaya çıkmıştır.

bebeğin ağzına bırakarak onu besledi. Çocuk bir yaşına geldiğinde daha katı besinlere ihtiyaç duyuldu, güvercinler gagalayıp kopardıkları peynirlerden getirerek onu yeterince beslediler. Çobanlar geri döndüklerinde peynirlerin kenarlarının kemirilmiş olduğunu gördükleri zaman bu sıra dışı olay karşısında şaşırıldı. Bu olayı anlamak için birini gözcü olarak bıraktılar ve şaşırtıcı güzellikteki bebeği bulmalarına neden oldu. O anda Simmas isimli kraliyet sürülerinin çobanı bir anda çıkageldi. Simmas'ın çocuğu yoktu ve ona Semiramis ismini vererek kendi kızı gibi tüm dikkatini vererek yetiştirdi."

Semiramis'in hayatı; köklerini tanrıdan alma, hayvanlar tarafından beslenme, yetim ve öksüz olmasına karşın kendi dirayeti ile önemli mevkiler elde etme gibi Ön Asya'daki pek çok mitolojik öğeyi barındıran oldukça karışık ve efsanevi anlatım olup yüzyıllar boyunca toplum içerisinde yaşamıştır. Bu efsane Semiramis'in kutsallığını ve ilahi bir kökene dayandırılmasını açıklamayı amaçlamış olmalıdır. Herodot²⁵ ve Ctesias'ın anlatımları ile ölümsüzlüğe kavuşan Semiramis isminin kökeni de "kumrudan gelen" anlamına gelmektedir. Ön Asya kökenli efsanelerde tanrısal ve soylu bir kökene sahip olmasına rağmen toplumdaki sıradan insanlar tarafından büyütülme anlatımı kutsal kitaplar dahil pek çok mitosta sıklıkla kullanılmıştır. Bu durum güçlü bir asaletle sahip insanların halkın arasında zor şartlarda yaşasa bile güçlü kişiliğini koruduğunu vurgulanması açısından önemlidir.

Diodorus Siculus II. 5 / 1 – 2

"Semiramis'in doğumu hakkındaki hikâye böyle gelişmişti daha sonra o evlilik çağına ulaştığında ve güzelliği tüm bölgeye yayıldığında Onnes isimli bir yetkili kraliyet sürülerini incelemek için kralın sarayından gönderilmişti. O kralın konsey üyeleri arasında en önde yer almaktaydı ve tüm Suriye üzerine yönetici olarak atanmıştı. Onnes, Simmas ile dururken bir anda Semiramis'i gördü ve onun güzelliğinden etkilendi, Semiramis ile yasal olarak evlenmesi için Simmas'a ricada bulundu. Onnes, Semiramis ile evlendi ve Hyapatés ve Hydaspes isimli iki oğulları oldu. Semiramis, sahip olduğu diğer yetenekleri ve güzelliği ile kısa sürede kocasını kendisinin esiri yaptı hatta kocası onun onayı olmaksızın hiçbir şey yapmadığı için (elini attığı) her şeyden zenginlik kazanıyordu."

²⁵ Herodot'un eserinde Semiramis ile ilgili iki yerde atıf yapılmaktadır. Bunlardan ilki "Babil'de pek çok kral gelip geçmiştir, bunları Asur hikâyelerimde anlatacağım, bunlar kale bedenlerine, tapınaklara nice güzellikler katmışlardır; aralarından iki tanesi kadındır. Birincisi ikincisinden beş kuşak önce gelmiştir, adı Semiramis'tir; ovayı kaplayan bentleri yaptıran odur, bunlar görülmeye değer şeylerdir; eskiden ırmağın deniz gibi her yanı basması seyrek görülen bir şey değilmiş" (I.184) olup ikincisinde Ninova kentinin kapılarında birinin adının "Semiramis Kapısı" olduğundan bahsetmektedir. (III.155). Bkz. Herodot 1991, s. 74 – 191.

Eskiçağ tarihinde Ön Asya toplumları erkek egemen bir toplum yapısına sahip olmuşlardır. Kadınlar toplumda önemli görevleri yerine getirmesine rağmen hak ettikleri saygıyı görememişlerdir. Kraliyet ailesi içerisindeki kadınların, eşleri ya da çocukları olan krallar üzerinde etkinliği olabilmişse de ülke yönetimine doğrudan gelmeleri mümkün olamamıştır. Toplumdaki kadınlar ise kanunların kendilerine sağladığı, boşanma ve miras gibi haklara sahip olmuş fakat kocalarının izni olmaksızın ticari ve sosyal hayatta etkin olamamışlardır. Semiramis ise güzelliğinin kendisine sağladığı avantajı kullanarak siyasal ve ekonomik olarak ulaşabildiği en güçlü erkek olan Onnes ile evlenmiş, kendisini itibarlı bir konuma yükseltmeyi başarmıştır. Onnes'in sahip olduğu konumu kullanarak güçlenen Semiramis, kocası ile birlikte devlet işlerinin yürütülmesine yardımcı olmakta hatta bazı rivayetlere göre savaşlara bile erkek kılığında katılmaktaydı. Bu durum Semiramis'in cesaretini ortaya koyduğu gibi onun politik ve askeri zekâsını da göstermektedir.

Ioannis Tzetzae 9 . 502

"Suriyelilerin Derketo adını verdikleri biri genç bir Suriyeli ile olan ilişkisi sonucu doğan bir Asur kraliçesi vardır. O hamile kaldıktan sonra dedikodular ortaya çıktı ve insanların arasında uzaklaştı, çocuğunu doğurduktan sonra onu bir tarlaya bıraktı ve kendisini de Myris gölüne attı. Suriyeli yazarlar onun balığa dönüşmesinden dolayı halkın balık yemediğini söylemektedir."

Eratosthenes Catasterismi 38

"Ctesias'a göre büyük balık olarak adlandırılan biri, onun daha önce Bambyke'de bir gölde yaşadığı hakkında yazılmıştı. Suriye'deki yerel halkın verdiği isimle tanrıça Derketo göle düştüğünde onu kurtarmıştı."

Strabon 16.4.27

"Özellikle barbarlar arasında çok çeşitli isimleri vardır örneğin onlar, Dariakes Darius, Phasis Parysatis, Athara Atargatis isimlerini verirken Ctesias bu tanrıçayı Derketo adıyla anmıştır."

Diodorus'un dışında pek çok antik yazar da Ctesias'dan alıntılar yaparak Semiramis'in hayatı ile ilgili bilgiler vermiştir. Özellikle onun sahip olduğu efsanevi varoluş hikâyesi anlatımlarına canlılık kazandırmak isteyen yazarların eserlerinde sıklıkla geçmiştir.

Diodorus Siculus II. 6 / 1 – 4

"Şimdi Ninus, Baktriya üzerinde çok zorlayıcı bir sefer yaptı, çünkü ülkeye girmek ve ilerlemek dar geçitler yüzünden zordu ve ilerlemek için orduyu bölümlere ayırdı. Baktriya ülkesi boyunca pek çok insanın yaşadığı büyük şehirler vardı. Bunlardan biri Bactra olarak adlandırılan kraliyet sarayının da bulunduğu en ünlü şehir olup onun boyutu ve akropolis'inin genişliği

diğerlerinden çok daha fazlaydı. Bu ülkenin kralı Oxyartes, askerlik çağındaki tüm erkekleri toplayınca bu gücün sayısı dört yüz bine ulaştı. Ninus ordusuyla birlikte ülkeye girerken düşman ile geçitlerde karşılaşacağı için askeri gücünü bölümlere ayırdı ve düşmanın yeterli sayıda gücünün ovaya girdiğini düşününce (daha önceden bölünmüş olan) güçlerini savaş meydanına sürdü. Şiddetli bir mücadeleden sonra Baktriya ordusu Asur baskısı karşısında birbiri arkasına dağıldı ve dağlara kadar düşmanı takip ettiler, yaklaşık yüz bin düşman askeri öldürüldü. Fakat sonra bütün Asur güçleri onların ülkesine girince (geri kalan) Baktriyalıların çoğunluğu etkisiz hale getirildi ve askerler, kendi topraklarını savunmak için şehirlerine geri çekildiler. Böylece Ninus tüm şehirleri kolayca baskı altına aldı..."

Baktriya olarak adlandırılan bölge, günümüzde Pakistan ve Afganistan topraklarının kuzeyini oluşturmaktadır. Tarih boyunca Çin ve Hindistan üzerinden doğuya yönelen ticaret yollarının geçtiği Baktriya bölgesi, sahip olduğu verimli toprakları ve bereketli vadileri ile ele geçirilmek istenen zengin bir coğrafya olmuştur. Ayrıca Baktriya bölgesi Büyük İskender dönemine gelinceye kadar zengin ve ihtişamlı kentleri ile Ön Asya toplumlarının sürekli ulaşmak istediği topraklar olmuştur. Ctesias'dan alıntı yaparak Diodorus da Anadolu, Mezopotamya ve Mısır'ı yönetimi altına alan Asur Kralı Ninus'un ele geçirdiğinde büyük ganimetlerle beraber eşi görülmemiş bir şöhret kazanacağı yerin Baktriya olduğunu bildiğini belirtmiştir.

Baktriya bölgesi, tarih boyunca etrafını kuşatan dağ sıralarından dolayı pek çok işgalden ve istila girişiminden kurtulmuştur. Çünkü bu dağ sıraları sadece birkaç noktada geçit vermekte olup bu geçitler de onu koruyanlar için büyük avantajlar sağlamış onu geçmek isteyenler için de büyük zorluklar oluşturmuştur. Ninus da devasa ordusunu bu dar geçitlere bir anda yığmaktan kaçınmış bunun yerine küçük birlikler halinde ilerleyerek daha az zayıat verip bu dağları aşmayı başarmıştır. Ctesias bu dönemde o bölgenin Oxyartes isimli bir kral tarafından yönetildiğini belirtmiş ancak Baktriya bölgesinin siyasal yapısı hakkında bilgi vermemiştir. Yine de Ctesias'ın anlatımından Asur ordusuna denk bir askeri güç oluşturabilecek bir siyasi yapının olduğunu çıkartabiliriz.

Diodorus Siculus II. 6 / 5 – 6

"Kuşatma uzun sürünce, Kral Ninus, Semiramis'i çağırttı. Sahip olduğu tüm meziyetler içerisinde cesareti ve anlama kabiliyetiyle öne çıkan Semiramis kendisine ait kabiliyetlerini ortaya koyma fırsatını elde etti. Seyahate çıkacağı zaman geldiğinde öncelikle, uzun bir seyahat olduğu için kadın veya erkek olup olmadığını belli etmeyen bir elbise tasarladı. Bu elbise ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştı, sıcakta yolculuk ederken derisinin rengini koruyordu ve bir

gencin vücudu için uygun ve esnek olduğundan yapmak istediği her neyse kolayca yapabiliyordu..."

Diodorus Siculus II. 6 / 7 – 10

"Semiramis, Baktriya'ya vardığında kuşatmanın nasıl ilerlediğini gözledi ve askerlerin düzlükte bulunduğu pozisyonun kolayca saldırıya uğrayabileceğini fark etti fakat güçlü bir pozisyonu olan akropolise hiç kimse saldırmıyordu ve orayı savunanlar görevlerini bırakmış mücadelenin daha sert geçtiği aşağıdaki duvarların savunmasına yardıma gitmişlerdi. Sonuçta, yüksek kayalara tırmanmaya alışkın askerleri yanına aldı ve zorlukla çıkılabilecek uçurumların üzerinden bir yol oluşturdu, (bu yoldan çıkan askerlerle) akropolün bir parçasını ele geçirdi ve ovoidan duvarları kuşatanlara bir sinyal verdi. Bunun üzerine şehri savunanlar kendilerinden yüksekte yer tutanlar olunca korku içinde kaldı, geriye kalan tüm umutları yok oldu ve duvarları savunmayı bıraktı. Böylece şehir ele geçirildiğinde kral (Ninus) kadının yeteneğinden dolayı hayret içinde kaldı, öncelikle onu muhteşem hediyeler ile onurlandırdı ve sonra onun güzelliğine delicesine aşık oldu. Kocasına vaatlerde bulunarak onu gönül rızası ile kendisine vermeye ikna etmeye çalıştı ve kendi kızı Sosane'yi yapacağı iyilik karşısında ona vermeyi teklif etti. Fakat adam kötü bir tavır ile onu reddettiği zaman Ninus emrine rıza göstermezse onun gözlerini oymakla tehdit etti. Onnes kısmen kralın tehdidinden korktuğundan kısmen de eşine olan tutkusundan kızgın ve delice bir hal alıp boynuna bir ip geçirip kendisini astı. Sonrasında Semiramis kraliçe konumuna yükselmiş oldu."

Diodorus'un anlatımına göre; Semiramis, kendi çıkarları doğrultusunda insanları kendi çıkarları için araç olarak kullanmaktan çekinmemiştir. Diodorus'un Ctesias'dan yaptığı alıntılara bakılacak olursa Ninus, Semiramis ile evlenmek istediğinde kocası Onnes bu duruma karşı çıktığı halde Semiramis'in daha yüksek bir mevki elde edeceği amacıyla herhangi bir direniş göstermediği sonucu çıkartılabilir. Semiramis'in kuşatma esnasında ortaya çıkan eksikliği kolayca fark etmesinin temelinde daha önce kocası Onnes ile savaflara katılmış olmasının etkisi olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Diodorus Siculus II. 7 / 1 – 2

"Ninus büyük miktarda altın ve gümüş içeren Baktriya hazinelerini garanti altına aldıktan sonra ülkedeki otoritesini sağlamlaştırdı ve askeri gücünün (bir kısmını) dağıttı. Sonra Semiramis'ten Ninyas isimli bir oğlu oldu ve karısını bir kraliçe olarak bırakarak öldü. Ctesias'ın anlatımına göre Semiramis Ninus'un gömüldüğü mezarın üzerine dokuz stade yüksekliğinde ve on stade genişliğinde çok büyük bir tümülüs inşa ettirdi. Sonuçta Fırat Nehri kenarında uzanan bir ova üzerinde kurulan şehirde yapılan akropolise benzeyen ve hatta söylendiğine göre Medler tarafından Asur Devleti yıkıldığı zaman bile yıkılmayan ve hatta

benim zamanımda bile duran, şehrin kurulduğu düzlük üzerindeki toprak yığını uzak mesafelerden görülür."

Semiramis ile evlendiğinde oldukça ilerlemiş bir yaşa sahip olduğunu bildiğimiz Ninus, Diodorus tarafından belirtilmemiş olmasına rağmen, doğal nedenlerle öldüğü düşünülebilir. Ninus'un ile Semiramis'in oğlu olan Ninyas tahta çıkarılmış olmasına rağmen ülkeyi annesinin onun adına yönetmesi dönemi için alışılmamış bir durum olması gerekir. Yine Semiramis'in en azından belirli bir süre ülkeyi tek başına idare ettiği Diodorus'un anlatımında geçmektedir. Diodorus'un Ctesias'dan alıntılar yaptığı metnin devamında Semiramis'in ülkeyi geliştirmek için yaptığı çalışmalar ve yaptığı imar faaliyetlerinden bahsedilmektedir.

Sonuç

XIX. yüzyıla kadar Asur Devleti hakkındaki önemli kaynaklardan biri olarak görülen Ctesias'ın anlatımları, Ninova kentinin de dahil olduğu Asur Devleti'nin önemli kentleri kazılarda ortaya çıkıp Asur çivi yazısı okunmaya başlayınca, ne Ninus'un ne de eşi Semiramis'in isimleri belgelerde bulunamadığından, Ctesias'ın anlatımlarının gerçekliğine gölge düşmüş bunun sonucunda da tarihçiler onu efsane anlatıcısı olmakla itham etmişlerdir. Ctesias, Asur Devleti tarihini yazarken anlatımlarını çoğunlukla halk içerisinde dilden dile anlatılan efsanelerden ve Asur dönemi hakkında insanların zihinlerinde kalan anlatımlardan alarak yazmış olması eserinin azaltmıştır. Ctesias'ın eserini oluştururken Pers arşivlerinden faydalanmış olduğu düşünülse bile eseri, sebep sonuç bağlantılı bir tarih yerine; sosyal ve siyasi gerçeklerden uzak okuyanları etkilemek için yazılan ve çoğunlukla dinsel kökenli metinlerden oluşan bir çalışma ortaya koymuştur. Ctesias eserini Pers yöneticilerine ters düşmeden yazması zorunluluğu göz önüne alındığında Ctesias'ın da gelenekselleşmiş Pers anlatımını devam ettirip Asur Devleti'ni ele geçiren Perslerin kendilerini yüce göstermek için Asur Devleti'ni ya da en azından onun yöneticisi olan Ninus'u kahramanlaştırmış olması gayet doğaldır. Ctesias'ın kendinden önceki Herodot gibi tarihçilerin hatalı olduklarını vurgulamasının temelinde, Yunan tarihçilerinin diğer milletleri küçümseyen anlayışına karşın Pers kültürünün sanıldığı gibi ilkel bir medeniyet olmayıp gelişmiş bir anlayışa sahip olduğunu kabullenmesi gelmektedir. Bu noktada Ctesias'ı diğer tarihçilerden ayıran ise onun Mezopotamya kökenli gelenekselleşmiş mistik inanışa sahip bir anlayışla eserini yazmış olmasıdır. Mezopotamya kökenli efsaneler; kralları, tanrıların vekili ve onlarla etkileşim içinde olan birer kahraman olarak gösterip daha da ileri giderek tanrılaştırmaya kadar giden bir inanış sistemine sahiptir. Mitolojik anlatımlardan etkilendiği gibi bu anlatımları kullanan Ctesias bu noktada Ninus'a ilahi bir vasıf atfetmezken eşi Semiramis'i tanrıçalaştırmayı tercih

etmiştir. Bu mitolojik anlatımlar, ülkeyi yöneten, bir kadın ki eskiçağ tarihinde çok sık rastlanmayan bir durumdur, Semiramis'i halkın gözünde yüceleştirip meşruiyetini ispatlamayı amaçlamış olmalıdır. XIX. yüzyılda Avrupa'daki üst sınıfa mensup insanların hobi olarak gördüğü, aslında Kitabı Mukaddes'in ispatı ya da tam tersi tek tanrılı dini anlatımların mitoloji olduğunu ortaya koymaya çalışanların sürdürdüğü arkeoloji bilimi, Asur tarihi hakkında önemli bilgilere ulaşmıştır. Özellikle çivi yazılı belgeler ile kral listeleri ortaya çıkınca Ctesias'ın anlattığı Ninus'un ve Semiramis'in kim olabileceği konusunda tartışmalar başlamıştır. Karşılaştırmalar sonucunda Semiramis'in M.Ö. 811-808 yılları arasında Asur iktidarının sahibi Sammuramat olduğu ileri sürülmüştür. Sammuramat dönemi hakkında gerek yazılı belgeler gerekse arkeolojik buluntular çok bilgi vermemesine rağmen onun döneminde Asur egemenliğinin Kafkas Dağları'ndan Arabistan Yarımada'sına kadar uzandığı bilinmektedir. Ninus'un ise M.Ö. 823-811 yılları arasında hüküm süren V.Şamsi-Adad olduğu düşünülmektedir. Babil krallığından aldığı yardımla tahta çıkan V.Şamsi-Adad'ın ismine, bir kral olarak belgelerde çok rastlanmamışsa da on iki yıl boyunca ülkesini yönetirken Babil'e ve Asur'un kuzey topraklarının ötesine seferler düzenlediği ve çok sert ve acımasız davrandığı kayıtlarda yer alır. V.Şamsi-Adad'dan sonra M.Ö. 811-783 yılları arasında Asur Kralı olan III.Adad-Nirari ise Ninus ve Semiramis'in oğlu olan Ninyas ile özdeşleştirilmiştir. III. Adad-Nirari hakkında da çok fazla yazılı kaynak olmamasına rağmen onun Fırat Nehri'nin batısına seferler yaptığı, yazdırdığı kitabelerden anlaşılmaktadır. Sonuçta Ctesias'ın anlattığı Ninus, yüzyıllar boyunca Asur Devlet'inin en önemli tarihsel figürlerinden biri olmuş ve hatta Kitabı Mukaddes'te bile kendisine yer bulmuştur. Her ne kadar günümüzde Ctesias'ın eseri geçerli bir kaynak olarak görülme de dönemdeki insanların hayata bakışı ve dünyayı algılayışı hakkında bize çıkarım yapma imkânını vermektedir.

KAYNAKLAR

a. Antik Kaynaklar

- Diod. Diodorus Sicilius, *Bibliothēke*, (Çev: C. H. Oldfather), London, 1933-1967. (Loeb).
- Eratosth. Eratosthenes, *Catasterismi*, (Çev: J. K. Schaubach), Charleston 2011 (Nabu).
- Herod. Herodotus, *Historiae*, (Çev: A. D. Godley), London, 1986. (Loeb).
- Ioann. Ioannis Tzetzae, *Allegoriae Iliadis*, (Çev: Michael Psellus), Charleston 2013 (Nabu).
- Strab. Strabon, *Geographika*, (Çev: H. L. Jones), London, 1957. (Loeb).

b. Modern Kaynaklar

- Ackerknecht 1982 E. H. Ackerknecht, *A Short History of Medicine*. Johns Hopkins University Press.
- Almagor 2012 Eran Almagor, "Ctesias and the Importance of His Writings Revisited". *Electrum*, 19, s.9 - 40.
- Bigwood 1978 J. M. Bigwood, "Ctesias as Historian of the Persian Wars". *Phoenix*, 32, s.19 - 41.
- Boiy 2004 T. Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*. Peeters Publishers
- Bonom 2001 Joseph Bonom, *Nineveh and Its Palaces*. Adamant Media Corporation.
- Briant 2002 Pierre Briant, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*. Eisenbrauns.
- Brown 1973 T. S. Brown, *The Greek Historians*. D. C. Heath.
- Brown 1978 T. S. Brown, "Suggestions for a Vita of Ctesias of Cnidus", *Historia* 27, s.1 – 19.
- Cawkwell 1997 G. L. Cawkwell, "The Peace Between Athens and Persia," *Phoenix* 51, s.115–130.
- Dandamaev ve Lukonin 2004 M. A. Dandamaev - V. G. Lukonin, *The Culture and Social Institutions of Ancient Iran*. Cambridge University Press.
- DeVries 2006 L. F. DeVries, *Cities of the Biblical World*. Wipf & Stock.
- Doğan 2008 Ö. S. Doğan, "Datça Yarımadasında Yerleşmenin Tarihsel Süreci", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, s.45 – 58.
- Drake ve Rapp 2014 H. A. Drake, Claudia Rapp, *The City in the Classical and Post-Classical World: Changing Contexts of Power and Identity*. Cambridge University Press.

Ctesias'ın Anlatımlarında Ninus (Nemrut)

- Eck 1990 Bernard Eck, "Sur la Vie de Ctesias,", *Revue des Etudes Grecques* 103, s.409 – 434.
- Havelock 2008 C.M. Havelock, *The Aphrodite of Knidos and Her Successors: A Historical Review of the Female Nude in Greek Art*. University of Michigan Press.
- Herodot 1991 Herodot, *Herodot Tarihi*. Çeviren: Müntekim Ökmen. Remzi Kitabevi.
- Hilprecht 2010 H. V. Hilprecht, *The Excavations in Assyria and Babylonia*. Nabu Press.
- Hornblower ve Spawforth 2012 Simon Hornblower - Antony Spawforth, *The Oxford Classical Dictionary*. Oxford University Press.
- Kramer 1998 S. N. Kramer, *Sumerian Mythology*, University of Pennsylvania Press.
- Layard 2012 A. H. Layard, *Discoveries Among the Ruins of Nineveh and Babylon: With Travels in Armenia*. Forgotten Books.
- Llewellyn-Jones ve Robson 2010 Lloyd Llewellyn-Jones - James Robson, *Ctesias' 'History of Persia': Tales of the Orient*. Routledge.
- Marincola 2012 John Marincola, *Greek Notions of the Past in the Archaic and Classical Eras: History Without Historians*. Edinburgh University Press
- Miller ve Vandome 2010 F. P. Miller - A. F. Vandome, *Moses of Chorene*. Alphascript Publishing.
- Mousavi 2012 Ali Mousavi, *Persepolis: Discovery and Afterlife of a World Wonder*. Walter de Gruyter.
- Murphy 1989 Edwin Murphy, *The Antiquities of Asia: A Translation with Notes of Book II of The Library of History of Diodorus Siculus*. Transaction Publishers.
- Nichols 2008 Andrew Nichols, *The Complete Fragments of Ctesias of Cnidus: Translation and Commentary with an Introduction*. University of Florida.
- Nichols 2011 Andrew Nichols, *Ctesias: On India*. Bristol Classical Press.
- Niskanen 2004 Paul Niskanen, *The Human and the Divine in History: Herodotus and the Book of Daniel*. Bloomsbury.
- Parker 2008 Grant Parker, *The Making of Roman India*. Cambridge University Press.
- Rapson 2011 E. J. Rapson, *Ancient India: From the Earliest Times to the First Century A.D.* Cambridge University Press.
- Schmeling 2003 G. L. Schmeling, *The Novel in the Ancient World*. Brill Academic

Ercüment Yıldırım

- Smith 2013 G. V. Smith, *The Prophecies Relating to Nineveh and the Assyrians*. Nabu Press.
- Stronk 2010 J. P. Stronk, *Ctesias' Persian History: Introduction, Text, and Translation*. Wellem Verlag.
- Ussher 2003 James Ussher, *The Annals of the World*. Master Books.
- Velikovsky 1997 Immanuel Velikovsky, *Peoples of the Sea*. Doubleday & Company, Inc.
- Vlassopoulos 2013 Kostas Vlassopoulos, *Greeks and Barbarians*. Cambridge University Press
- Waters 2014 Matt Waters, *Ancient Persia: A Concise History of the Achaemenid Empire, 550–330 BCE*. Cambridge University Press.
- Whitmarsh ve Thomson 2003 Tim Whitmarsh ve Stuart Thomson, *The Romance between Greece and the East*. Cambridge University Press.